
"Malowidła ołtarzy kaliskiego,
kościńskiego i sulichowskiego na tle
problemu Mistrza z Gościszowic",
Zygmunt Świechowski, "Biuletyn
Historii Sztuki i Kultury", R. XI, 1949,
nr 3/4 : [recenzja]

Ochrona Zabytków 4/1-2 (12-13), 106-107

1951

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wentarz 72 miejscowości z szczegółowym wykazem literatury i archiwaliów oraz streszczenie francuskie przeglądu zabytków, indeks osób i miejscowości oraz mapkę zabytków powiatu. Przynosi w zasadzie materiał prawie zupełnie nieznan, nie publikowany lub znany tylko z prac przednaukowych. Przeważają zabytki późnego baroku (kościół i klasztor zespołu piotrkowskiego, Witów, Wolbórz), oraz klasycyzmu (liczne dworki), nadto ujawniło się wiele zabytków przemysłu artystycznego. Całość wzoruje się na III tomie inwentaryzacji, opracowanym przez dr J. Szablowskiego (Powiat żywiecki).

II. WYDAWNICTWA PERIODYCZNE.

ARCHITEKTURA R. 1950.

T ł o c z e k Ignacy Felicjan, Pierwiastki narodowe w polskiej architekturze wiejskiej (z. 1—2/27—28, str. 24—31, il. 29). — Zawiera tło historyczne rozwoju polskiej twórczości i przedstawia oddziaływanie czynników zewnętrznych na fazy polskiego budownictwa ludowego oraz charakterystykę pierwiastków narodowych (dachy naczółkowe i łamane, podcień), formy zdobnicze o pochodzeniu przedchrześcijańskim, upadek twórczości ludowej, działalność odrodzieńcza Witkiewicza jak również omówienie zagadnienia użytkowania i rozwoju narodowej spuścizny w służbie budującego się socjalizmu.

A d a m c z e s k a Hanna, Cechy narodowe polskiego miasteczka (z. 3—4, 29—30, str. 96—103, il. 29). — Omawia przyczyny wytwarzania się cech narodowych z uwzględnieniem czynników geograficznych, demograficznych, gospodarczych i historycznych, dalej upadek miasteczek w XIX w. i próby nawrotu do form tradycyjnych w latach 1916—1920.

BIULETYN HISTORII SZTUKI I KULTURY R. XI, 1949, nr 3/4.¹

B i a ł o s t o c k i Jan, Harfa Dawida i młot Tubalkaina. Miniatura Biblii Płockiej (nr 3/4, str. 169—178 il. 1). — Autor omawia miniaturę przedstawiającą Dawida, Tubalkaina, oraz dwóch innych muzyków strojących instrumenty, umieszczoną w Biblii roboty mozańskiej z drugiej ćwierci XII w. w bibliotece

¹ Biul. Hist. Sztk. R. X 1950, Nr 1—4 omówiony zostanie w następnym numerze Ochr. Zab., gdyż ukazał się po oddaniu niniejszego do druku.

seminaryjnej w Płocku. Autor stwierdza, że „prymitywizm tego irracjonalnego zestawu pozwala na przypuszczenie polskiej, w sensie miejsca powstania genazy kodeksu“.

D e t t l o f f Szczepny Ks., Czy Wit Stwosz wykonał ołtarz dla Schwazu? (str. 179—187, il. 1). — Autor polemizuje z St. Szymańskim (Biuletyn H. S. K. X, 1948, str. 243—256) i z jego negatywną próbą interpretacji dokumentu Stwosza z r. 1503, odnoszącego się do wykonania ołtarza w Schwazu, wykazując że Stwosz istotnie wykonał ów ołtarz, z którego zachowały się jedynie dwie figury (M. B. i św. Jan Ew.), obecnie w zbiorze A. Colliego w Innsbrucku.

D o b r z e n i e c k i Tadeusz, Działalność artystyczna Stanisława Stosza (str. 188—212, il. 7, tablic 3). — Autor dokonuje krytycznej rewizji badań nad biografią i pracami Stanisława Stosza i rzekłoby postoszowskiej w Polsce, stwierdzając, że: 1) nie ma żadnych podstaw źródłowych, aby uznać za dzieła Stanisława Stosza przypisywane mu dotąd na podstawie analiz formalno-stylistycznych następujące, różniące się między sobą zabytki jak tryptyk olbrachtowski na Wawelu, tryptyk z legendą św. Stanisława w kościele N. P. M. w Krakowie, tryptyk z Wieniawy, ornat Kmity na Wawelu, posąg srebrny św. Stanisława na Skałce w Krakowie, haft wiedeński i wrocławski, figura św. Ambrożego w katedrze wawelskiej, tryptyk w kościele św. Floriana w Krakowie; 2) wobec braku dokumentów stwierdzających autorstwo Stanisława Stwosza czy Hubera, niewłaściwe jest poszukiwanie ich prac wśród zachowanych zabytków wyłącznie metodą analizy stylistycznej; jedynie tryptyk rzeźbiony z kościoła św. Floriana w Krakowie (mimo pewnych sypozycji pozostający nadal pracą anonimową), ma ze względu na swój charakter stylistyczny — najwięcej możliwości stania się dziełem artystycznym Stanisława Stosza, oczywiście w szczęśliwym wypadku znalezienia dokumentu, określającego je w sposób nie budzący wątpliwości jako utwór tego snycerza.

Ś w i e c h o w s k a Aleksandra, Wykopalska na zamku średniowiecznym Wenecji pod Żninem (str. 213—232, il. 18). Omawia historię zamku, jego wygląd obecny, znaleziony materiał zabytkowy jak kafle średniowieczne, figuralne i herbowe z XV w., kubki szklane z XV w., fragment figurki terrakotowej z XIII w., pieniążek (półdenarek litewski Aleksandra?).

Ś w i e c h o w s k i Zygmunt, Małowidła ołtarzy kaliskiego, kościańskiego

i sulechowskiego na tle problemu Mi-
strza z Gościszowic (str. 233—255, il. 11).
Autor przeprowadza weryfikację atrybu-
cji ołtarza kaliskiego i sulechowskiego,
pochodzących z pracowni Mistrza z Go-
ściszowic. Między jego pracownią, a pra-
cownią Michała Wolgemuta w Norym-
berdze istnieją bezpośrednie, stałe i liczne
związki. One jedyne tłumaczą cechy
niderlandzkie widoczne w wymienionych
poliptykach.

Schusterowa Anna, Nieznany
obraz Jana Massysa: „Wenus“ w zbiorach
Pustowskich w Krakowie (str. 256—
261, il. 6). — Obraz powstał ok. r. 1560
i jest najwcześniejszym z cyklu liryków
erotycznych Massysa.

Wiliński Stanisław, Wielkopolski
portret trumienny (str. 262—294, il. 60).
Bazę studium stanowiła kolekcja 25 por-
tretów z XVII i XVIII w., wystawiona
w Poznaniu w Muzeum Narodowym
w 1948 r. i uzupełniona portretami za-
chowanymi w kościołach poznańskich.
Badania nad genezą i zwyczajem portre-
tów trumiennych wykazały, że są one
kontynuacją epitafiów średniowiecznych
zmodyfikowanych i zlaicyzowanych
w XVI w. Są wytworem obyczajowości
XVII i XVIII w. w Polsce i znajdują swe
uzasadnienie w atmosferze szlacheckich
obchodów pogrzebowych, będąc zjawis-
kiem typowym dla kultury polskiej wy-
nikłym z swoistego snobizmu na tle ge-
nealogicznym i przywiązania do trad.
nar. Produkcja ich jest w zasadzie ano-
nimowa, mają wartość nie tylko dla hi-
storii sztuki, ale i dla historii kultury,
ikonografii i antropologii.

Rewski Zbigniew, Polski stolarz
dekorator z XVIII w. i jego klientela
(str. 312—324, il. 6). — Autor omawia
dwa wzorniki augsburskie grafiki deko-
racyjnej z końca XVII w. i pierwszej po-
łowy XVIII w. oraz ich związek z ołtar-
zami w Radziejcinie (woj. lubelskie).

Sawicka Stanisława H., Rysunki
Józefa Walla w zbiorach Gabinetu Ry-
cin Stanisława Augusta (str. 325—339, il.
7). — Wall Józef (1754—1798) studiował
najpierw u Bacciarellego, potem u Nor-
blina, pod którego wpływem pozostaje.
Autorka publikuje 6 rysunków pocho-
dzących z wczesnego okresu artysty
(1771—1778) i przedstawiających sceny
historyczne mające dużą wartość artysty-
czną i dokumentarną (Porwanie Stani-
sława Augusta w r. 1771, Przysięga Ma-
gistratu Warszawskiego Stanisławowi
Augustowi w r. 1764, Sejmik w kościele
w r. 1776, Odpust na Bielanach 1776. Za-
bawa ludowa na Bielanach 1777, Piknik
w parku 1778).

Wiliński Stanisław, Sprawozda-
nie z inwentaryzacji zabytków sztuki po-
wiatu świebodzińskiego (str. 340—357, il.
14).

Hornung Zbigniew, Kościół dre-
wniany w Komborni (str. 358—367, il. 11).
Kościół rozebrano w r. 1932, powstał za-
pewne z pocz. XVII w., łączy się z ma-
łopolską grupą drewnianych kościółków
na Podkarpaciu.

Sawicka Stanisława, Gabinet Ry-
cin Biblioteki Uniwersyteckiej w War-
szawie w latach 1939—1949 (str. 392—397).
Autorka — zasłużona kierowniczka Ga-
binetu — omawia tragiczne losy tego
bezcennego zbioru w czasie wojny i oku-
pacji, bezgraniczną ofiarność jego pra-
cowników, akcji ratowniczej oraz wyni-
ki rewindykacji i stan obecny.

Tazbir Janusz, Moda na chińsz-
czyznę w Polsce XVIII w. (str. 382—392).
Artystyczna i literacka moda na chińsz-
czyznę przysłała do Polski z Zachodu, łą-
cząc się z wpływem kultury francuskiej
od końca XVII w. Autor kolejno omawia
obraz Chin w ówczesnej literaturze, mo-
dę na ch. w literaturze, urządzenie poko-
jów i gabinetów chińskich przez panują-
cych, chińszczyznę na dworach magna-
tów i zamożnej szlachty oraz wzory
chińskie na porcelanie i fajansach.

Nadto zeszyt zawiera następujące re-
cenzy:

Cisterciensia (A. Gieysztor), B. A. Ry-
bakow, Remesło drewniej Rusi. Moskwa
1948 (St. Herbst), Jiri Carek, Romanska
Praha, 1947 (Z. Świechowski), Arnim
Tuulse, Die Burgen in Estland und Lett-
land, 1942 (St. Herbst); ponadto w nume-
rze znajdujemy kronikę naukową oraz
notatki naukowe (E. Łopaciński, Spuści-
zna Jana Jerzego Plerscha).

MATERIAŁY DO STUDIÓW I DYSKU-
SJI Z ZAKRESU TEORII I HISTORII
SZTUKI, KRYTYKI ARTYSTYCZNEJ
ORAZ METODOLOGII BADAŃ NAD
SZTUKĄ R. I, 1950.

Starzyński Juliusz, Realizm
mieszczański a realizm socjalistyczny (z.
1, str. 27—50). — Autor omawia obecną
sytuację malarstwa polskiego i przełom
jaki się w nim dokonał w latach 1948—
1949, stwierdzając, że 1) „twórcza i od-
krywcza metoda realizmu socjalistyczne-
go została przyjęta jako podstawowa me-
toda sztuki polskiej...“, 2) że „formalizm
i naturalizm rysują się jako dwie wrogie
postawy, w jednakowym stopniu niebez-
pieczne dla dalszego rozwoju sztuki pol-
skiej. Musimy zatem poprzez bezwzględ-
ną krytykę ideologiczną dotrzeć do ob-